

Конференција европских цркава – Тематска група за људска права

О слободи вјере или увјерења током борбе против пандемије „COVID 19“

2020. година представља јединствен моменат у историји Хришћанства у Европи, али и у цијеном свијету. Хришћани су у многим земљама ове године били спријечени да се окупе и искажу почаст и радост током Васкршњих служби посвећених распећу, смрти и васкрсењу Исуса Христа. Разлог за то су правне мјере за успоравање ширења високо заразног и за угрожене групе смртносног вируса „Sars-Cov-19“. Забрана васкршњих прослава у цркавама је само једно од далекосежних ограничења остваривања бројних људских права и слобода широм свијета, која су дио напора да се обезбјеђивањем физичке дистанце спријечи преношење заразе са особе на особу.

Будући да се у модерно доба није десио ниједан случај сличан овом ограничењу вјерских слобода и осталих основних људских права, а пошто је ријеч о правима која се уобичајено сматрају за правни темељ демократије и владавине права у Европи, Тематска група за људска права Конференције европских цркава је детаљно анализирала ова питања и дошла до следећих запажања:

1. Нови тип корона вируса представља озбиљан изазов за човјечанство. Без широко распрострањеног имунитета, без вакцине и без потврђеног медицинског лијека, појава ове пандемије има потенцијал да угрози здравствене системе у државама широм свијета и изазове више смртних случајева него што је то до сада медицински потврђено.
2. Најбољи начин да се сузбије епидемија јесте да се снажно ограничи физички контакт међу људима. То значи да све активности које нису од суштинске важности треба свести на минимум. Заустављање пословања, затварање продавница, отказивање пословних, културних и спортских догађаја, чак и забрана приватних окупљања и прослава може се, међутим, спровести једино озбиљним ограничењем низа основних људских права садржаних у националном, међународном и европском праву.
3. Ова ограничења се односе и на право на слободу вјере или увјерења које обухвата право сваког да „сам или у заједници са другима, приватно или јавно, испољава своју вјеру или увјерење богослужењем, исповиједањем и учењем“.¹

¹ Члан 9 Европске Конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

4. Док поједина основна људска права – као што је слобода мисли или изражавања – не зависе од физичког контакта, друга неизбежно зависе од истог. Слобода вјере или увјерења и слобода окупљања и удруживања – представљају права која су уско везана за заједницу и окупљање, па су, с тога, посебно погођена уведеним мјерама.
5. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, као и остали међународни инструменти, посебно наводе јавно здравље као разлог за ограничење слободе вјере или увјерења. Неке државе су чак прогласиле ванредно стање, што такође дозвољава увођење појединих ограничења основних људских права у складу са Конвенцијом. У сваком случају, чак и они државни уставни који не садрже конкретне разлоге за ограничење слободе вјере или увјерења (попут Основног закона Њемачке), увијек ће третирати основна права других и најважније вриједности уставног поретка као инхеретна ограничења слободе вјере или увјерења, па ће иста усклађивати у случају њихове колизије.
6. Уведена ограничења људских права, укључујући ту и слободу вјере или увјерења, су, стога, генерално законита и прихватљива са становишта људских права. Заштита слабих и рањивих је такође веома важна вриједност са вјерског становишта, па је потребно да буде усклађена и кад су у питању потребе заједнице и окупљања.
7. Док су у вријеме прогона, масакара и геноцида, чак и ранијих пандемија, цркве била мјеста уточишта и утјехе за многе вјернике, треба знати да забрана окупљања, укључујући и вјерске обреде, нема за циљ вјерску дискриминацију и прогон. Тренутно ове мјере имају за циљ да сачувају животе, како вјерника тако и осталих чланова друштва.
8. Међутим, сва ограничења основних људских права морају имати правни основ и бити неопходна, примјерена, разумна и уопште пропорционална циљу којем служе. Принцип једнаког третмана, укључујући досљедну примјену мјера, мора такође бити поштован. У правној пракси, ови захтјеви траже сложене оцјене и компликовано балансирање и воде доношењу одлука од случаја до случаја.
9. Тренута пријетња – присутна и опасна колико већ јесте – генерално не ослобађа извршну, па ни законодавну грану власти ових захтјева. Наш правни поредак почива на њима. Гласови правне струке и појединих вјерских заједница отварају питања о томе да ли су свје мјере пропорционалне и да ли постоји задовољавајућа доследност у примјени мјера забране обављања редовних активности („shot down“), нарочито у погледу потребе да, на основу објективног поређења, сви буду третирани једнако.

10. У исто вријеме, хитност и опасност ситуације је захтијевала од власти доношење веома озбиљних и далекосежних одлука у кратком временском периоду и, у много случајева, без преседана из раније праксе на који би се могло угледати. Може се нагласити да су здравствене установе благовремено упозоравале на опасност од пандемије, предлажући чак и хитне планове. Но, чак и да су ова упозорења уважена и бољи планови за пандемију припремљени на вријеме, ситуација би и даље била нова и ризикантна за све оне који носе политичку одговорност. Друштво и носиоци основних људских права морају бити свјесни да тренутне мјере примарно служе моралном императиву заштите живота људи и да нису, са изузетком неколико нечасних случајева, уведене у политичке сврхе.
11. С тога, иако је у демократским и правним државама увијек неопходно прилежно праћење, испитивање и контролисање активности власти, посебно када се овима ограничавају основна људска права, ово није вријеме за погрешно тумачење „грађанске непослушности“. Ове мјере укључују и вјерске заједнице које су узнемирене због прослављања својих вјерских празника – Васкрса, Пасхе и Рамазана – без уобичајеног присуства људи и физичког учешћа у вјерским обредима.
12. Уколико грађани имају било коју сумњу у законитост уведених мјера, легитиман и одговарајући начин јесте да се обрате судовима који ће оцијенити и, уколико је потребно, кориговати конкретне мјере. То није знак недостатка солидарности већ вршења другог основног људског права – права на правну заштиту.
13. Имајући у виду сложеност ових питања, судови можда неће имати могућност да поступи хитно и спроведу расправу. Важно је разумјети да у овој ситуацији и судови имају потешкоћа да одлуче о опсегу заштите људског живота, свјесни да је људско достојанство више од самог живота и да су људима потребни међусобни контакти. Треба имати у виду да ће бити потребне седмице, чак и мјесеци, док правни систем буде у могућности да оцијени све ове мјере.
14. У међувремену, иако неке од мјера несумњиво отварају питање њихове адекватности, пропорционалности и једнаког третмана различитих друштвених актера, грађани свих вјера и увјерења треба да покажу добру вољу и стрпљење. Треба наставити са уважавањем званичних мјера о заштити од инфекције и понудити помоћ тамо гдје ограничења друштвеног живота стварају посебне тешкоће.